

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra technické a informační výchovy

Monika Stolaríková

3. ročník- kombinované studium

Obor: Český jazyk a literatura a Základy technických věd a informačních technologií se
zaměřením na vzdělávání

**LIDOVÉ UMĚNÍ A ŘEMESLO ZAVEDENÉ DO PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ
NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miroslav Janu, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, kterou jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne:

.....
podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu RNDr. Miroslavu Janu, PhD. za jeho odborné vedení bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad, které byly velkým přínosem při psaní mé práce.

OBSAH

Úvod	7
I. Teoretická část.....	8
1. Seznámení s historií lidového umění a řemesla.....	8
1.1 Lidové zvyky a tradice.....	8
1.2 Lidové umění a řemeslo.....	8
1.3 Původ a výroba lidových hraček ze dřeva	9
1.3.1 Ukázky nejstarších hraček a nástrojů.....	13
2. Lidové umění a řemeslo v oblasti Slovácka.....	15
2.1 Přiblížení oblasti Slovácka.....	15
2.1.1 Podoblasti Slovácka.....	15
2.2 Řemeslná výroba na Slovácku.....	17
2.3 Slovácké Muzeum.....	19
3. Využití lidového umění a řemesla v praktických činnostech na ZŠ.....	23
3.1 Aplikace lidového umění a řemesla ve výuce	23
3.2 Vliv praktických činností na psychomotorický vývoj jedince.....	24
3.3 Rámcově vzdělávací program (RVP) a klíčové kompetence	25
3.4 Cíle a úkoly praktických činností	27
4. Základní materiály běžně užívané při praktických činnostech.....	30
4.1 Druhy materiálů	30
4.1.1 Papír.....	30
4.1.2 Textil.....	30
4.1.3 Drát	31
4.1.4 Přírodniny	32

4.1.5 Dřevo	34
4.1.5.1 Fyzické, chemické a mechanické vlastnosti dřeva	35
II. Praktická část.....	37
5. Problematika tvořivosti v praktických činnostech	37
5.1 Formy učení	41
5.2 Průběh vývoje osobnosti	40
5.3 Postoj k pracovní činnosti.....	41
6. Náměty pro výuku praktických činností	43
6.1 Jaro.....	43
6.1.1 Velikonoční kraslice	43
6.1.2 Výrobek z kolíčku na prádlo.....	44
6.2 Léto.....	44
6.2.1 Květina z papíru.....	44
6.3 Podzim.....	44
6.3.1 Broučci ze skořápek.....	41
6.3.2 Dřevěný koník.....	45
6.4 Zima	45
6.4.1 Vánoční stromek s ozdobami.....	45
Metodické listy	46
Shrnutí	58
Závěr	59
Použitá literatura a internetové zdroje	60
Obrázková příloha hraček.....	62

ÚVOD

„K tomu, co mají žáci znát, třeba připojit to, co mají konat, a v tom necht' jsou naši žáci cvičeni - to je ke znalosti věci budiž přidána práce. Naše práce tvoří nás.“

J. A. Komenský

Bakalářská práce je zaměřena na téma Lidové umění a řemeslo zavedené do praktických činností na základních školách. Teoretická část se zabývá lidovými tradicemi a zvyklostmi, které nás provází celým našim životem. Většina tradic vychází z náboženství, kdy obyčejové zvyky souvisely s životními cykly člověka a lokálními slavnostmi.

Řemeslo jako takové má své kořeny zapuštěny hluboko v historii lidstva a jeho metody a postupy nalezneme právě v praktických činnostech na základních školách. Proto lidové umění často vychází z tradic, které jsou spjaty s vyhraněnou společenskou třídou lidí nebo jednotlivými regiony. To byl hlavní důvod, proč jsem se zaměřila na oblast Slovácka. Slovácko je kraj bohatý na řemesla a uchovávání oblastních či národních tradic.

Práce se zabývá také lidovou tvorbou, konkrétně lidovou hračkou ze dřeva. Lidová hračka jako taková je stará jako lidstvo samo. První zmíněné památky pochází z období pravěku. V bakalářské práci se hračce, jejímu původu a jejímu vývoji věnuji podrobněji, protože spojuje lidové umění s tradicemi a dětmi zároveň.

Cílem práce je seznámit se s lidovými tradicemi a lidovým uměním a řemesly a poukázat na spojitost mezi nimi a předmětem Praktické činnosti na ZŠ. V rámci předmětu je uvedeny RVP a zmíněny klíčové kompetence.

Praktická část je zaměřena na problematiku tvořivosti v praktických činnostech a rozvoji jedince. Jsou zde uvedeny náměty pro práci v tomto předmětu, které jsou propojeny s jednotlivými ročními obdobími a tradicemi u nás.

I. Teoretická část

1. Seznámení s historií lidového umění a řemesla

1.1 Lidové zvyky a tradice

Lidové tradice ušly dlouhou cestu a je jasné, že nyní jsou jen zlomkem toho, jaké bývaly dříve. Původně byly tradice spojovány s přírodou, měsíčními fázemi, ročním obdobím a oslavami svátků jako jsou například Velikonoce či Vánoce. Podle náboženství rozlišujeme lidové zvyky dvojího původu. Některé mají původ v pohanském náboženství, jiné jsou základem křesťanství, v němž převládají lidové zvyky a tradice.

Rozlišujeme 3 kategorie lidových tradic:

- ❖ Rodinné tradice (slouží k zachování rodinných vazeb, každá rodina dodržuje jiné tradice a zvyklosti například svatba, křtiny, oslavy svátků a narozenin).
- ❖ Společenské tradice (souvisí s tradicemi jednotlivých krajů, okresů popřípadě měst a vesnic)
- ❖ Národní tradice (masivní oslavy týkající se celého národa, každý rok tak slavíme několik svátků, jako jsou například Velikonoce, Den zesnulých, Vánoce či Nový rok a spousta dalších státních svátků)¹

1.2 Lidové umění a řemeslo

Jako takové zahrnuje určitý druh manuální práce, který vede k zisku a tím i k obživě, ale také ho chápeme jako formu vyjádření umění. Oficiální řemeslníci museli být vždy vyučeni. Pro řemeslnou práci je charakteristická vysoká ruční činnost a použití specifických nástrojů či pomůcek.

¹ PROŠKOVÁ, Iva a Eva VOZKOVÁ. *Sítování*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 96 s. Tradiční řemesla. ISBN 80-251-0123-1.

Řemeslo se stalo důležitou součástí průmyslového podnikání. Po několik mnoho let se řemeslo začleňuje více do vzdělávacích programů a vznikají tak školy s konkrétním zaměřením a specializací v oboru. Z praktického hlediska rozlišujeme řemesla podle druhu materiálu a jeho dalšího zpracování.

Druhy řemesel:

- ◆ kámen opracující (kámen a drahé kameny)
- ◆ kovo zpracující (železo, vzácné a barevné kovy)
- ◆ dřevozpracující (tvárné dřevo)
- ◆ sklo zpracující (keramika, sklo, druhy maltoviny)
- ◆ kožedělná (živočišné či umělé materiály)
- ◆ textilní (živočišná, rostlinná, umělá vlákna)
- ◆ chemická
- ◆ polygrafická
- ◆ potravinářská (zpracování surovin živočišného nebo rostlinného původu)
- ◆ další řemesla

Vývoj řemesel podléhal civilizaci a jejímu dalšímu pokrokovému vývoji. Některá řemesla tak zcela zanikla již ve středověku (jedná se třeba o bojové techniky), jiná vznikala v závislosti na tvoření nových oborů lidové činnosti. Spolu s těmito novými obory a novými řemesly vznikaly cechy. Tyto cechy zakládali řemeslníci, aby dohlíželi na jakost výrobků, nakupovaly materiály a suroviny a zajistili prodej těchto výrobků. Do čela cechů byli dosazeni cechmistři, kteří museli být zvoleni městskou radou. Další členy cechu tvořili tzv. cechovní starší. Cechy chránili jednotlivé řemeslo před nešvary konkurence.

1.3 Původ a výroba lidových hraček ze dřeva

Lidové umění a hlavně řezbářské řemeslo má své hodnotné a patřičně využitě místo v dobách dávných a minulých. Dřevo patří od pradávna mezi vděčnou surovinu, která byla hojně využívána právě v řezbářství a dřevařském průmyslu. Kromě běžně

vyráběného zboží, které sloužilo v každé domácnosti, se vyráběly také edukační, výchovné či zábavné výrobky.

Lidové hračky mají své zásadní místo v historii lidového řemesla a umění. Tyto předměty zaujaly nejen malé děti, ale i dospělé sběratele. O lidových hračkách mnoho psaných zmínek nenajdeme, proto je toto téma vzácné i pro spoustu badatelů a zájemců o lidové umění. Národopisci a obdivovatelé, lidového umění považovali předměty zmíněné lidové tvorby za malichernost. Historie se o hračce zmiňuje jen útržkovitě, většinou tento zájem velmi rychle zanikl. Tento zánik byl způsoben především její křehkostí. Velkou vzácností jsou proto staré předměty typu hračky, které přežily i stovky let a jsou nyní umístěny v muzeích po celé České republice. Jenže právě tato křehkost a častá ztráta nezájmu, byla příčinou pro nekompletní historii. Zabýváním se touto problematikou, nenajdeme jednu souvislou vývojovou linii. Výroba hraček v minulosti byla soustředěna na dvou místech, a to na Hlinecku a ve Skašově u Nepomuku. Ve Skašově byla tato výroba velmi nepravidelná, většinou záleželo na hračkáři, který zde působil. Často však tato výroba nakonec zanikla. Na Hlinecku se výroba předmětů určených dětem držela nejdéle, v r. 1939 zde výroba stále plnila svůj rozsah práce a tradice se zachovala dodnes. Mladší generace kolem r. 1940 začala o toto řemeslo ztrácet zájem. Hlavním důvodem bylo rozšíření pracovních možností pro mladou generaci. Literární památky z roku 1837 zmiňují hned několik hračkářů, jejich výrobu a také podnikání. V dřívějších dobách bylo řemeslo řezbářů a hračkářů zastoupeno velmi slabě. Tito hračkáři měli své řemeslo jako formu obživy a někdy se tak živnost a získané zkušenosti dědily z otce na syna.

Hračkář vyráběl hračky podle sebe, dětí, ale také hledal inspiraci v zahraničních trendech, důkazem jsou dřevěné oblékací panenky. Vyrobené ručně vyřezávané a malované výrobky pak vozil na nejbližší trhy, kde se je snažil prodat. „*Také na Šumavě, v Podkrkonoší, v Orlických horách a všude, kde se zpracovávalo dřevo, vyskytovali se čas od času jednotlivci, kteří vyráběli lidové hračky*“²

² HERCÍK, Emanuel. *Československé lidové hračky: Kapitoly o hračkách od pravěku do naší doby*. [online]. Str. 17. [cit. 2014-11-25]. Dostupné DigiBooks:

<http://digibooks.cz/index.php?id_product=142&controller=product&id_lang=4>

V oblasti Moravy se lidové hračky věnovali řemeslníci na Valašsku a v okolí Rožnova. Vyrábělo se jen několik druhů, a to hlavně trakárek a malé dětské židličky. Výrobky byly zhotovovány především z bukového dřeva. Hotové zboží se skládalo do pece postavené na zahradě. V peci řemeslníci zakuřovali do hněda a pak v hnědé půdě kružidly a škrabkou vykružovali do výrobku ozdoby. Různé zvelebovací snahy se i zde projevovaly výrobou předmětů, které byly prostředím zcela cizí a brzy z výroby zase zmizely. Ve Valašské Bystřici a v okolí se od pradávna vyrábí dřevěné zboží, kterému se říká tzv. valašský porcelán.

„Jinak na Moravě nebylo jiného střediska výroby lidových hraček. Na Dražanské vysočině bývalo pravděpodobně dříve několik jednotlivců, kteří vyráběli také hračky, dnes však již po nich není ani stopy.“³

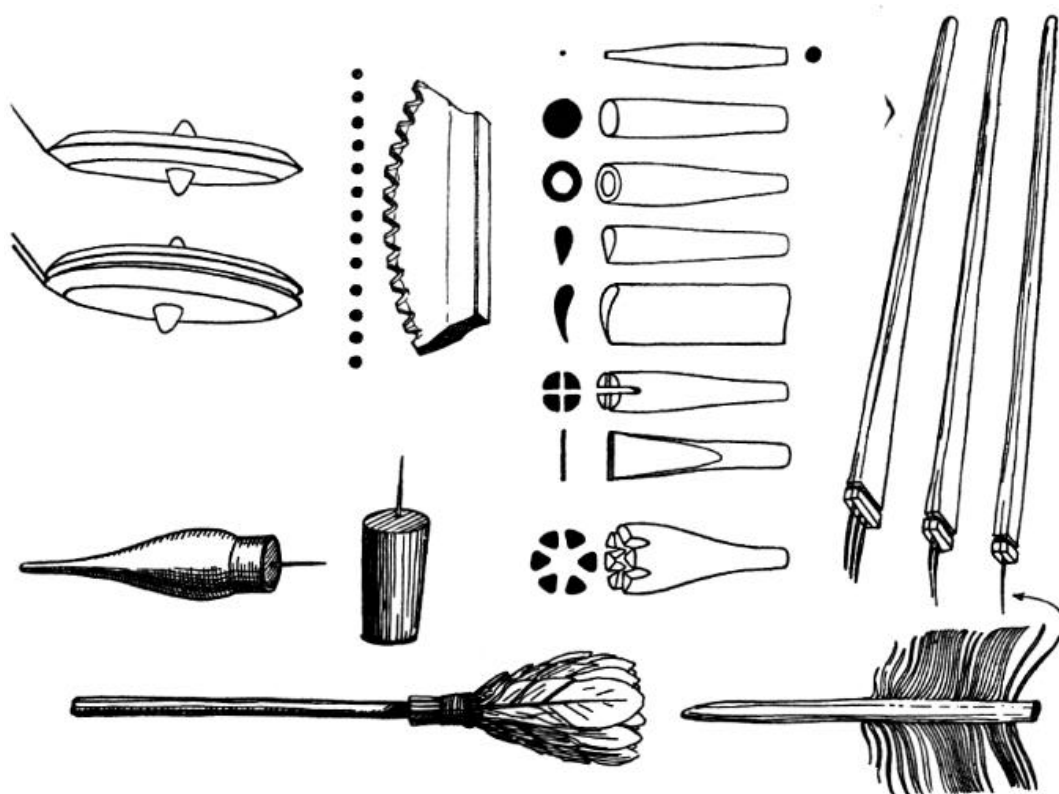
Původní lidové hračky tak, jak je známe, byly a jsou již výrobky domácího průmyslu. Jejich postup výroby a materiál vykazuje znaky této průmyslové výroby. Důležitá je tedy dělba práce, určitá specializace a zaměření pro práci v jednotlivých pracovních úkonech. Velmi racionální postup výroby nalezneme hlavně u prkénkových hraček. Zde je dokonale využita štípatelnost dřeva pro rozmnožení součástí stejných tvarů. Podobným způsobem se vyráběla například drobné figurky zvířátek, která se štípala na soustruhu. Ke spojování těchto totožných částí, se používaly dřevěné kolíčky. Kovové hřebíčky našly své využití až o pár desítek let později.

K estetické stránce těchto dřevěných výrobků se využívaly po domácku vyráběné barvy, kterými se výrobky malovaly. Barviva byla přírodní, například pro červený odstín stačil odvar z fernambuku, pro žlutý odstín stačilo žluté dřevo a modrý odstín zařídila šmolka.

Později se zavedlo malování kupovanými barvami zemitými, které se spolu s kličovou vodou třely třerkou na kameni. Starší hračky byly malovány ručně a velmi pečlivě.

³ HERCÍK, Emanuel. *Československé lidové hračky: Kapitoly o hračkách od pravěku do naší doby*. [online]. Str. 17-18. [cit. 2014-11-25]. Dostupné DigiBooks: <http://digibooks.cz/index.php?id_product=142&controller=product&id_lang=4>

Nejprve se na hračku nanese základní nátěr z plavené křídly, tvarohu a vápna. Po zaschnutí se tento výrobní kousek přebrousí a nanese se základová barva, když tato barva opět zaschne, mohlo se začít se zdobením. Když hračkář výrobek domaloval, musel jej ještě přelakovat kopálovým lakem. Později vznikala spousta dalších směsí laku, některé se však neosvědčily. K malování se používalo mnoho štětečků a štětců, někteří hračkáři či malíři si je vyráběli přímo sami z chlupů veverčích ocásků. Když malířky potřebovaly namalovat dvě, tři i čtyři čáry současně, měly k dispozici dvourohé, třírohé a čtyřrohé štětečky. Tyto štětečky vyráběly z rozštípnutého dřívka, do kterého vkládaly praporky z husích brk. Tímto zdobením dosahovaly jemných čar. Jelikož nebylo vždy dostatek vyučených malířek, používala se tiskátka, která se vyráběla z brambor, korku nebo lipového dřeva.

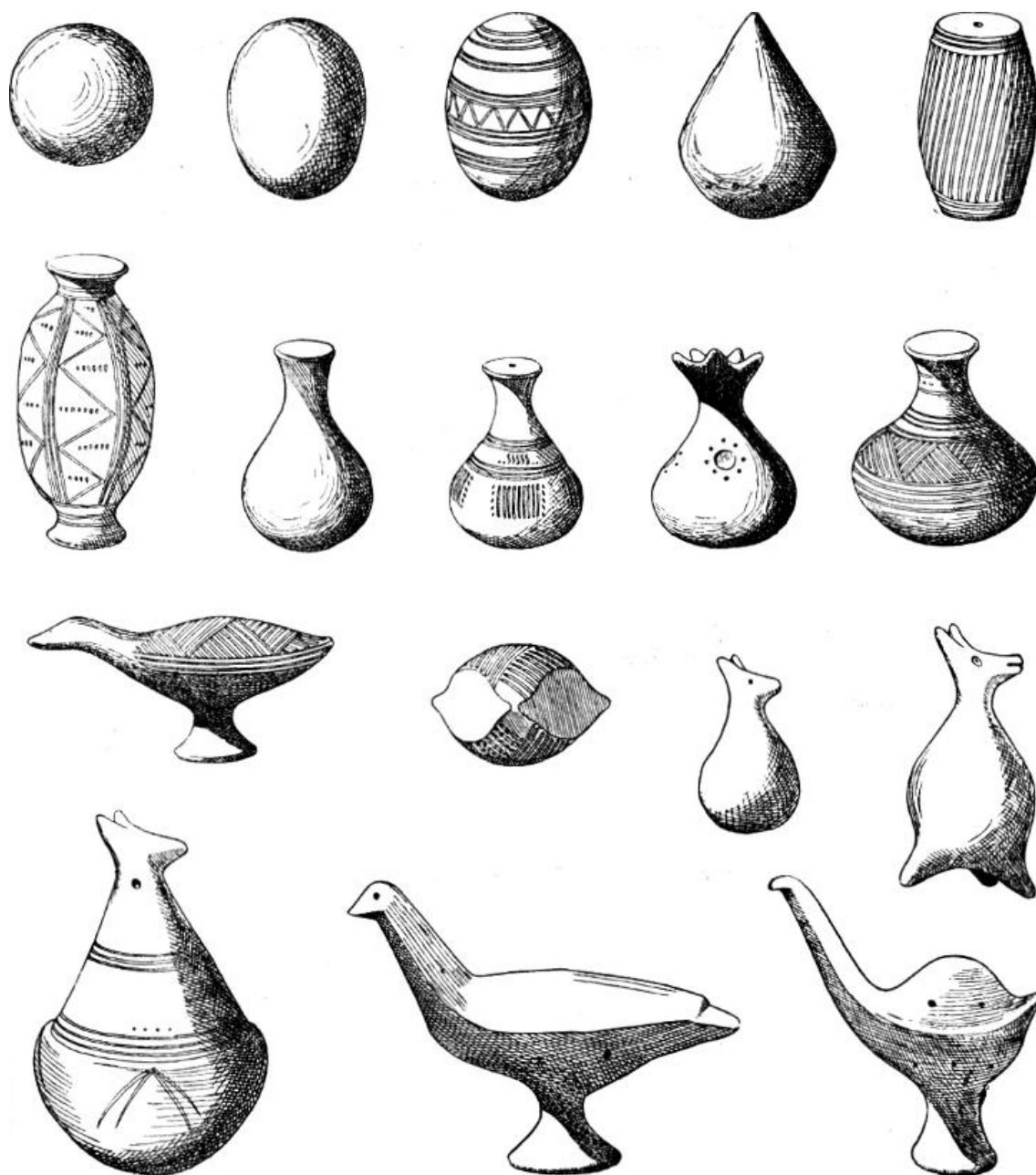
Obr. č. 1 Zdobičky, tiskátka a štěčky, z knihy *Československé lidové hračky*, Emanuel Hercík (str. 21)

1.3.1 Ukázky nejstarších hraček a nástrojů

Pokud nahlédneme do pravěku, zjistíme, že tato doba byla obdivuhodná. Již v době kamenné existovala snaha o výrobu nástrojů, které neměly za úkol pouze pomáhat každodennímu životu, ale měly také potěšit. Kromě výrobků z hlíny a keramiky, která našla své hlavní využití až v době bronzové a železné, se používaly nejrozmanitější suroviny. Mezi oblíbené suroviny ke zpracování nástrojů patřilo samozřejmě také dřevo. Vyráběly se nejrůznější nástroje, které byly určeny k běžnému využití a usnadnění práce. Ovšem vedle těchto nástrojů zde nalezneme i památky a malby o prvních hračkách. Tyto pravěké hračky měly nejspíše stejný úkol, ale k dokonalosti měly daleko. Památky tak dokládají například chrastítka a dřevěné píšťalky či jiné předchůdce hudebních nástrojů. Nacházíme tak velkou tvarovou podobnost s lidovou hračkou u rachlátek a chrastítek, píšťalek a frkaček. „*Za dětské hračky jsou považovány také drobné kotoučky, vysekávané z břidlic nebo ze střeptů nádob, z nichž bývají i některé provrtané.*“⁴

Velký pokrok nalézáme ve starém Egyptě, kde jsou hračky již bližší těm našim lidovým. Zachovala se řada dřevěných výrobků/hraček. Náměty jsou čerpány z běžného života, setkáváme se tak s tvary připomínající velké množství zvířat a běžných věcí. Tyto výrobky byly kolorovány, z koloritu se dochovaly pouze náznaky barev. Zajímavostí je, že některé výrobky, které sloužily dětem, jsou vyrobeny tak, aby byly také pohyblivé

⁴ HERCÍK, Emanuel. *Československé lidové hračky: Kapitoly o hračkách od pravěku do naší doby*. [online]. Str. 17. [cit. 2014-11-25]. Dostupné DigiBooks: http://digibooks.cz/index.php?id_product=142&controller=product&id_lang=4

Pravěká chrastítka. Obřadní pohřbové předměty z hrobů, z rozhraní bronzové a železné doby. Zmenšeno o $\frac{1}{3}$.
 1. řada: Historické museum v Plzni 1, 2, 4, 5. Městské museum v Prostějově 3.
 2. řada: Městské museum v Prostějově 1. Zemské museum v Brně 2, 3, 4. Městské museum v Pardubicích 5.
 3. řada: Zemské museum v Brně 1, 2. Městské museum v Pardubicích 3, 4.
 4. řada: Městské museum v Pardubicích 1. Národní museum v Praze 2, 3.

Obr. č. 2 Ukázka hraček z období Starověku-Egypt, z knihy *Československé lidové hračky*, Emanuel Hercík (str. 23)

2. Lidové umění a řemeslo v oblasti Slovácka

2.1 Přiblížení oblasti Slovácka

Slovácko je národopisnou oblastí jižní a jihovýchodní Moravy. Hranice tvoří na severu a severozápadě pohoří Ždánických lesů a Chřibů. Jihovýchodně nalezneme Bílé Karpaty. Ke Slovácku patří okres Hodonín a Uherské Hradiště, zasahuje také do okresů Zlín a Břeclav.

2.1.1 Podoblasti Slovácka

Rozdělení Slovácka prošlo za poslední století významným vývojem. Především to byly národopisné poznatky, které souvisely se změnami. Jednotlivé podoblasti se od sebe liší podle typu krajiny, způsobu života, zemědělství, původu obyvatel, nářečí, lidové hudby a lidové architektury (obr. č. 3). Významným prvkem je tradiční lidový oděv (obr. č. 4).

❖ Dolňácko

- ◆ Uherskohradištské Dolňácko (Uherskohradištsko)
- ◆ Veselské Dolňácko (Veselsko)
- ◆ Strážnické Dolňácko (Strážnicko)
- ◆ Kyjovské Dolňácko (Kyjovsko)
- ◆ Uherskobrodské Dolňácko (Uherskobrodsko)

❖ Podluží

❖ Hornácko

❖ Moravské Kopenice

Tradiční zdobení typickými ornamenty na Slovácku

Obr. č. 3 Slovácká bída v Uherském Hradišti - detail žudra zdobeného ornamentem.

Obr. č. 4 Nedachlebický kroj

2.2 Řemeslná výroba na Slovácku

Slovácko je oblast, která je obklopena lesy a tedy i dřevařskou výrobou. Kousek od Uherského Hradiště, v oblasti Buchlovských hor, se nachází oblast rozlehlých lesů. V celém regionu Slovácka narazíme na truhláře a řezbáře. Většinou se jedná o soukromníky, kteří pracují na zakázku či opravují poškozený nábytek nebo rozbité hračky. V celém regionu se nachází střední a odborné školy, které nabízí hned několik učebních/výučních programů. Tyto školy jsou vybaveny nejmodernějšími stroji a zařízeními, které usnadňují práci. Zájemců o učební obory je v celku mnoho, ne všichni se však svému oboru po vyučení/maturitní zkoušce dále věnují či ve stejném oboru pracují.

Nesmím opomenout velké firmy, ovšem výroba v těchto firmách již většinou ztrácí na kvalitě individuality, originality. Jedná se především o velkovýrobu, komerční zakázky, které již nenesou ducha originálního výrobku. V okolí města žije několik soukromníků, umělců, kteří dokážou stále tvořit s individuálním přístupem poctivé hračky. Jedním z takových umělců je například pan Roman Komárek ze Starého Města. Jeho firma nemá další zaměstnance, pracuje sám. Pan Komárek vyrábí převážně drobné hračky. Všechny jeho výrobky jsou v přírodním provedení, a jak sám říká, každou hračku dělá s radostí a pečlivostí, práci ukončí teprve tehdy, když je on sám spokojen s výsledkem. Mezi jeho výrobu patří hlavně typické lidové hračky na kolečkách, s provázkem (tedy tahací), vláčky, autíčka, traktory, letadla, motocykly, tahače, zvířátka, menší loutky a panenky. Všechny své výrobky prezentuje Mateřským školám, kam je také většinou všechny za symbolickou částku prodá. Podle Mateřské školy v Kněžpoli, která hračky zakupuje, jsou u dětí velmi oblíbené. Vynikají svou jednoduchostí, originalitou a možností využití etické a estetické funkce pro rozvoj mentality a fantazie dětí.

Morava je ráj řemesel, a tak se zde setkáme i s jinými druhy umění, kterými například jsou gravírování, košíkářství, perníkářství, krajkářství, včelařství, vinařství a v neposlední řadě také výtvarné umění. Mezi nejběžnější řemesla fungující v oblasti Slovácka řadíme například gravírování. Je to metoda, která se používá dodnes při zdobení kraslic.

Gravírování provádí malérečky a každý kraj vlastní jiný vzor či způsob zdobení kraslic. Fungováním v různých krajích si získalo gravírování svou osobitou kresbu a také postup se liší. Jedná se o technické postupy a používání barev či nástrojů ke zdobení kraslic.

Obr. č. 5 Tradiční zdobení kraslic⁵

Perníkářství je tradiční pečení a zdobení perníků, ženy, které perníčky zdobí, musí mít velmi šikovnou a přesnou ruku. Hotové výrobky se prodávají při příležitosti Slovákých hodů, Velikonoc a Vánoc na jarmarku.

Hrnčířské řemeslo se v období rozkvětu rozšířilo po celé zemi, jak do Čech, tak na Moravu. První doložené zápisy o hrnčířství jsou z 15. století.

Vzniklé výrobky, zvláště keramické, se staly běžnou součástí každé domácnosti. Kromě misek, lžic, hrnků a dalších domácích pomocníků, se vyráběly také keramické hračky.

Řemesla, která jsou zaměřena na zpracování dřeva, známe pod pojmy truhlářství, tesařství, umělecké řezbářství (odvětví truhlářství) a v určité spojitosti také již zmíněné malířství. **Řezbářství** je umělecko-řemeslný směr, z něhož vznikají plastiky. Tyto plastiky se tvoří z tvárného materiálu, převážně ze dřeva. Tohle řemeslo plynule navazuje na sochařství a umělecké truhlářství. Jedná se o rozsáhlý obor zabývající se řezbou ve dřevě popřípadě jiném opracovatelném materiálu. Řezbářství uplatňujeme v odvětví sochařství, betlemářství, loutkářství, při výrobě hraček a dřevěné

⁵ Slovácko [online]. Poslední revize 23. 3. 2014 [cit. 2014-3-19]. Dostupné z: <http://www.islovacko.cz/Kultura/750-tradice-zdobeni-v-regionu-pretrvava>.

bižuterie. Uplatnění ve větším rozsahu najdeme například při restaurování, nábytkářství, u dekorativních předmětů, hudebních nástrojů a v dopravě.

2.3 Slovácké muzeum

Obr. č. 6 Slovácké muzeum Uherské Hradiště⁶

Součástí Slovácka je Uherskohradištské Dolňácko - Uherskohradištsko, krásná oblast, kde jsem se narodila. Právě v mém rodném městě, Uherském Hradišti, které je přezdíváno „Město králů“, se skrývá klenot Moravy - Slovácké muzeum. Toto muzeum je zaměřené na celý region Slovácka. Hlavní budova muzea (obr. č. 6) se nachází přímo v Uherském Hradišti, ostatní objekty jsou umístěny v okolních obcích. Jako je například Velehrad, Buchlov či Staré město. Na Velehradě nalezneme mezi památkovou zónou, archeologický skanzen Modrá, tento skanzen patří k nejnavštěvovanějším expozicím, který přibližuje život původního obyvatelstva. Nachází se zde ukázka tradičního venkovského obydlí a života tehdejšího obyvatelstva Velehradu. Každá část skanzenu Modrá seznamuje návštěvníky s konkrétní prací či lidovou tradicí.

⁶ *Slovácké muzeum* [online]. [cit. 2014-3-19]. Dostupné z: <http://www.slovackemuzeum.cz/doc/10/>.

Velehrad je také známý svou církevní hodnotou a nalezištěm kamenných základů původního kostela. Při vykopávkách bylo odkryto několik kosterních ostatků našich předků a mnoho cenných předmětů, šperků či platidel dávné doby. Tyto artefakty spolu s domnívanými majiteli, řekněme nyní již bohužel jen kosterními ostatky, jsou uloženy v objektu Slováckého muzea ve Starém Městě. Slovácké muzeum bylo založeno v roce 1914. Od samého počátku se zabývá archeologií, etnografií, později také výtvarným uměním a historií.

V Galerii Slováckého muzea jsou umístěny umělecké sbírky a dochované památky z celého Slovácka. Hlavní budova muzea je bývalá vojenská zbrojnice. Tento barokní objekt vystavěli v letech 1721 až 1723. Během dalších let tato budova měnila svůj účel a díky chátrání musela na konci 50. let 20. století projít rozsáhlou rekonstrukcí. Později byla budova prohlášena za kulturní památku.

V hlavní budově se nalézá národopisná expozice, která se skládá převážně z tradičních výročních zvyků, lidového odívání, lidové umění. V expozicích najdeme převážně historické kousky, nejčastěji lidové kroje, kterými se oblast Slovácka pyšní celá staletí. Vedle tradiční ukázky života na venkově zde nalézáme také zvyklosti, řemeslo a umění, kterým se venkovský lid živil.

Za zvyklosti a tradici můžeme vedle krojů považovat také pečení a to hlavně perníčků. Zručnost dědí ženy po svých maminkách a babičkách v každém zákoutí Moravy již po staletí a se svým zbožím objíždí různé slavnosti a jarmarky dodnes.

Přiblížím řezbářskou činnost, tato práce se dřevem je nedílnou součástí řemesla snad v každém koutě světa, ale právě na Slovácku nalézáme řezbáře a tradiční truhláře, kteří se ve svých dílnách věnují uměleckým i neuměleckým kouskům.

Největší tradicí se zajisté stal betlém, který je vyřezáván ze dřeva v různých velikostech. Expozice ukrývá betlémy od miniatur až po životní velikosti. Tato činnost je z velké části propojená se sochařstvím.

Obr. č. 7 Štramberský betlém zapůjčený expozici Slovákého muzea ⁷

Dalšími důležitými exponáty, které tvoří stálou expozici, jsou výrobky tvořené ke každodennímu užití. Jde o nádobí, jako jsou dřevěné misky, lžíce, naběračky, vařečky atd. Toto nádobí sloužilo v každé domácnosti. Nutno uvést, že bohatší rodiny sbírali keramiku a ne jen tak ledajakou. Keramické nádobí jako jsou hrníčky, misky, vázy a jiné nádoby, patřily také mezi tradiční řemeslo. Veškerá keramika byla velmi krásně a bohatě zdobena.

Malované hrníčky a jiné výrobky se staly také součástí tradice a tradičních trhů po celé Moravě. Mezi další vzácné exponáty ve Slovákém muzeu patří samozřejmě také dětské hračky. Nejčastější hračkou je bezpochyby například dřevěný koníček, káča, prak, chraštítko či hrkačka. V expozici muzea můžete také vidět trakaře a hrkače, které jsou dodnes používány jako zvukový doprovod při slavnostech hodů za průvodu krojovaných. V současnosti muzeum spolupracuje s místními umělci a příležitostně tak pořádá výstavy, které jsou většinou tematické či navázané na konkrétní příležitost nebo slavnost.

⁷ *Hlas Moravy* [online]. Poslední revize 10. 12. 2009[cit. 2014-3-19]. Dostupné z: <<http://www.hlasmoravy.eu/2009/12/moravske-betlemy.html>>.

Slovácké lidové muzeum není pouze místem, které ukrývá tradici a historii Moravy, je to také vžitá tradice, kterou spousta obyvatel vnímá jako součást životní kultury. Díky muzeu a spoustě dalších kulturně laděných institucí jsou pohromadě zachovány památky, které zde působily po staletí, ale také zde nacházíme nehmotné dědictví. Můžeme tak říci, že díky Slováckým zvyklostem existuje řada řemeslné výroby i v současnosti.

3. Využití lidového umění a řemesla v praktických činnostech na ZŠ

3.1 Aplikace lidového umění a řemesla ve výuce

V dnešní uspěchané době se vše řídí a zaměřuje hlavně na techniku, počítače. Lidé tak nemají na obyčejné, hezké věci čas. Je proto důležité věnovat jim pozornost ve školách. S tématy jako jsou Lidové tradice, řemesla, zvyky a umění se žáci seznamují již od prvních krůčků. Tyto lidové tradice mají u nás široké zastoupení a bohatou historii. Naši předkové pozorováním přírody nejen určovali čas, ale předpokládali i změny počasí. Dnes máme k určování času jiné prostředky, jako jsou například média (počítače, tablety, mobilní telefony, televize, rádia) a především hodiny, počasí sledují družice. Proto bychom měli lidové řemesla a zvyky dnešním žákům připomenout odlišnou a zároveň zábavnou formou, která by jim ukázala význam, který tolik znamenal pro naše předky. Naším hlavním úkolem je, aby v žácích zůstalo národní povědomí a naše řemesla či tradice se nadále dědily z generace na generaci.

Lidová kultura má své důležité místo v paměti našeho národa. Další tradice, jako je zpívání lidových písní, tanec v lidovém kroji a jiné, lze využít v různých výukových předmětech. Tímto můžeme připomenout žákům nejen důležitost naší kultury, ale také zdůraznit mezipředmětové vztahy. Díky řemeslu máme k dispozici ověřené postupy výroby a značnou teorii o praktické části. Aplikace lidového řemesla ve výuce praktické činnosti je nenásilnou formou, jak předat žákům dědictví rodného kraje i celé země. Výrobou daných předmětů tradičních řemesel žáci získávají motorickou gramotnost a zároveň se uvolní. Praktické činnosti by měly být volnější hodinou, kde si žáci odpočinou a zároveň svobodně vyjádří svůj talent. Tyto volnější hodiny se vyznačují větší mírou manuální práce, při níž žáci relaxují.

3.2 Vliv praktických činností na psychomotorický vývoj jedince

Pro přirozený a zdravý vývoj člověka je důležité jeho uspokojování základních životních potřeb. Vývoj celkově pohybové schopnosti a motoriky je u každého jedince individuální. Velmi důležitá je pohybová koordinace, která vychází z jemné a hrubé motoriky. Hrubá motorika souvisí s pohyby horních a dolních končetin, jemná motorika ovládá pohyby rukou a prstů. Dále se vyvíjí grafomotorika, do níž se řadí kresba, velmi důležitá je motorika artikulačních orgánů, která ovlivňuje řeč a její výslovnost. Dalšími důležitými vlastnostmi motoriky jsou senzomotorika a audiomotorika.

„Vývoj a koordinace pohybů neprobíhá pouze v rovině od jednoduchých pohybů ke složitějším, ale i v rovině rychlosti a přesnosti pohybů.“⁸ Správné ovládnutí hrubé motoriky je předpokladem pro zvládnutí ovládnutí jemné motoriky. Žáci procvičují tuto motoriku i doma při práci, dívky při pomáhání mamince v domácnosti a chlapeři při práci s tatínky na zahradě, v garáži, v dílně.

„Zejména jemné pohyby ruky ovlivňují školní výkonnost i budoucí práceschopnost člověka. Tyto pohyby vyžadují velmi složitou koordinaci mezi mozkovou činností, zrakovým vnímáním, pamětí a neurofyziologickou činností svalů.“⁹ Rozvoji jemné motoriky příznivě pomáhají každodenní činnosti, manipulace a seberealizace tvořivé a manuální činnosti. Praktické činnosti jako tvořivé aktivity, ve kterých se žáci seznámí se stříháním, řezáním, vrtáním, lepením a jinou manipulací s různým přírodním materiálem (papír, dřevo, modelína atd.).

⁸ POKORNÁ, V. Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení. 2.vyd. (str. 166 Praha: Portál, 2000.303 s. ISBN 80-7178-151-7

⁹ MÁDROVÁ, E. Učíme se hrou. 1. vyd. (str. 36) Praha: Práce, 1995.175 s. ISBN nemá

Dospělý člověk či pedagogický dozor by měl být žákům vždy nápomocný, naučit je zacházet s nástroji a nářadím, vysvětlit jim postupy práce a hlavně být připraven vypomoci v případě, že se na něj žáci obrátí s žádostí o pomoc.

Veškeré snažení žáků je potřeba dostatečně motivovat a podporovat tak jejich samostatnost. Výsledky činnosti vždy pochválit či slovně oceňovat. U žáků se specifickými poruchami či tělesným postižením je pracovní činnost velmi podstatnou přípravou pro budoucí život. Školy, zaměřené na žáky se zmíněnými potížemi či omezeními, mají své vlastní a speciálně upravené RVP.

Tyto RVP jsou upraveny tak, aby se teoretická část minimalizovala a v popředí se preferovala praktická část, různé manuální práce. Žákům tato praktická část pomáhá zlepšovat a procvičovat jemnou motoriku. Jsou tak připravováni na budoucí život, kde mohou uplatnit manuální zručnost.

3.3 Rámcově vzdělávací program (RVP) a klíčové kompetence

RVP je rozdělen do devíti okruhů jednoho hlavního vzdělávacího oboru nebo více blízkých oborů. V plánech RVP jsou podrobně zmíněny a rozepsány náplně, jsou zde přesně a jasně vymezené výstupy, kterých by měl každý žák dosáhnout.

Okruhy RVP

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, cizí jazyky)
- **Matematika** (Matematika a její aplikace)
- **Informatika a komunikační technologie**
- **Člověk a jeho svět**
- **Člověk a společnost** (Občanská výchova a Dějepis)
- **Člověk a příroda** (Fyzika, Chemie, přírodní vědy a Zeměpis)
- **Umění a kultura** (Výtvarná a hudební výchova)

- **Člověk a zdraví** (Tělesná výchova a výchova ke zdraví)
- **Člověk a svět práce**¹⁰

Tento program postupuje podle nové strategie vzdělávání, jeho nedílnou součástí tvoří klíčové kompetence. Klíčové kompetence jsou úzce propleteny s obsahem vzdělávání a přípravou na praktický život. Jedná se o výchovné a vzdělávací strategie školy. Zvyšují a ověřují hlavně dovednosti, vědomosti, postoje a hodnoty žáků.

1. Kompetence k učení

Podmínky a situace, které vedou žáky k samostatnému učení a podněcování radosti z nově nabytých zkušeností. Žáci jsou vedeni k seberealizaci a dostatečně motivováni k vlastní tvořivosti.

2. Kompetence k řešení problémů

Analýza přečetných textů, jejich následná kritika žáky motivuje ke schopnosti samostatného řešení problémů.

3. Kompetence komunikativní

Tyto kompetence zahrnují zájmové kroužky či tvůrčí psaní a psaní slohových prací. Podtrhává tak složku komunikativní a zvyšuje osobité vyjádření u každého žáka zvlášť.

4. Kompetence občanské

Škola po stránce věkové, intelektuální a sociální respektuje žáky a tím podporuje pozitivní postoj ke kulturnímu dění.

¹⁰ Základní vzdělávání/Výzkumný ústav pedagogický v Praze. *Výzkumný ústav pedagogický*. [online]. 2011 [cit. 2013-10-8]. Dostupné z:

<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/zakladni-vzdelani>.

5. Kompetence sociální a personální

Důraz kladen na práci ve skupinách a na vytváření pravidel, uplatňuje se individuální přístup a vnáší se přátelská atmosféra přímo do výuky.

6. Kompetence pracovní

Rozvíjí se smysl pro povinnost a přípravu na výuku. Pedagogové kontrolou samostatných prací žáků podněcují jejich snahu.

3.4 Cíle a úkoly praktických činností

Předmět praktické činnosti na základních školách. Jedná se o výukový předmět základních škol. Tento předmět během let změnil svůj název. Dříve se mu říkalo pracovní činnosti a nyní ho nazýváme praktické činnosti. Nutno podotknout, že praktické činnosti měly své důležité poslání, naučit žáky základní zručnosti, nutnostem potřebným v životě, ale také měl žáky nasměrovat k budoucímu povolání. V praktických činnostech se vždy pracovalo nejen v dílnách, ale také na zahrádkách, školních záhonech či ve třídách, kde se dívky učili šít nebo vařit.

Dnešní doba je technikou obklopena. Oproti dřívějším dobám nám práci často usnadňují různé technické vymoženosti a nástroje. Bohužel má tento pokrok i své záporné stránky, především jde o náhradu člověka ve velkých průmyslech. Stroje dokážou snadno nahradit lidský faktor.

Ovšem ve většině případů je zastoupení člověka nutné alespoň k obsluze těchto strojů. Technika, věda nás obklopují ze všech stran. Setkáváme se s ní ve firmách, továrnách, na stavbách, v zemědělství, ve vědě, v dopravě, v kancelářích, ve školách i domácnostech. Je tedy všudypřítomná.

Cíle praktických činností jsou tedy zřetelné. Důležité je seznámit se s technickými pomocníky, materiály a surovinou a především naučit se zručnosti a připravit tak žáky do budoucnosti. V praktických činnostech je, více než kdekoli jinde, důležitá bezpečnost. Školní řád, který uvádí několik bodů a pravidel, které mají za úkol žáky chránit a případně i školu. V dílnách nebo učebnách je to velmi podobné, vyučující je povinen, seznámit žáky se zásadami chování ve školní dílně či laboratoři. Standardním postupem je přesný výukový plán. Naučit žáky jaké suroviny a materiály máme k dispozici a jak s nimi pracovat.

Prvním bodem by mělo být plánování a organizace práce. Je velmi důležité, aby se žáci naučili pracovat s časem a usnadnili si výrobu. Do organizace práce musíme zařadit také seznámení s nářadím, nástroji a zařízeními, která budou potřebná k vykonávání práce. Pro plánování a rozvržení potřebujeme znát konečnou podobu výrobku, musíme si tedy ujasnit jaké rozměry a tvar by měl mít. K tomuto úkonu nám pomáhá technická dokumentace a technický výkres. Nyní se již dostávám k druhému bodu a tím je právě zmíněný technický výkres. Vypovídá o našich nápadech a představách, dokážeme z něj vyčíst tvar i rozměry. Jedná se o mezinárodní dorozumívací prostředek, kterému se také často říká obrazová řeč. Sám název nám již napovídá, že se jedná o výkres z oblasti techniky, proto je postup kreslení a rýsování odlišný od výtvarného umění. Výkres by neměl zobrazovat předmět jako na fotografii, měl by vypadat tak, aby jej dokázal přečíst snadno kdokoli jiný. Dalšími body jsou například soupis materiálu, výrobní a pracovní postup, měření a kontrola.

Cíle jsou jasné. Je ovšem nutné podotknout, že praktické činnosti nejsou jen vyučovacím předmětem na základních školách, program tohoto předmětu využívají s nemalou oblibou například žáci se specifickými potřebami. Spousta dětí má různé zdravotní komplikace. Těmito komplikacemi mám na mysli především poruchy soustředění tzv. hyperaktivity.

Dalšími komplikacemi mohou být různá tělesná postižení žáka. Speciální školy, které jsou těmto dětem určené, mají za úkol naučit děti zručnosti a připravit je do dalšího života. Díky práci rukou a nutné pozornosti, se děti učí hrubé a jemné motorice, soustředěnosti a často tak zapomínají na handicap, který jim komplikuje život.

Dá se říci, že se jedná o tzv. školu hrou. Přesto, že se žáci při práci baví, podvědomě se naučí pracovat sami se sebou. Dále bych měla zmínit školy, které jsou přímo na dřevařskou výrobu specializované, ať se již jedná o školu jako takovou, nebo o školy, které pouze pořádají praktické činnosti jako volitelné předměty či výběrové kroužky. Práce, kde si žáci mohou sami vyrobit či zhotovit požadovaný výrobek, je pro ně spíše zábavou než povinností. Při práci se proto uvolní, naučí se soustředěnosti a meze se nekladou ani ve fantazii.

4. Základní materiály běžně užívané při praktických činnostech

V této části poukážu na určité druhy současně používaných materiálů. Mezi oblíbené materiály tak patří papír, plast, dřevo, látka, dřevo, kov, modelovací hmoty či sklo. S některými materiály školy pracují běžně a jsou velmi oblíbené, jiné jsou používána jen velmi zřídka. Je to způsobeno hlavně náročností dalšího zpracování materiálu a vybaveností školy.

4.1 Druhy materiálu

4.1.1 Papír

Papír se stal nedílnou součástí našeho života snad ve všech oblastech života. Nejspíš si už ani neuvědomujeme, kde všude se s tímto materiálem setkáváme. Je však oblíbený pro svou dostupnost a snadnou zpracovatelnost při tvoření výrobků z něj. Velkou výhodou je recyklovatelnost papíru. Je také odolný proti vnějším a vnitřním vlivům (tuky a pasty, sluneční paprsky či vítr). Papír dělíme do tří základních skupin: papíry, kartóny a lepenky. Existují tak dva způsoby výroby papíru a to strojní a ručně zpracované. Podle dalšího využití rozlišujeme papíry grafické (na psaní, tisk, kreslení), předsádkové a potahové, balicí, hygienické, průmyslové a technické.

4.1.2 Textil

Textil je po papíru druhým nejpoužívanějším materiálem. Stejně jako papír je i textil velmi snadno dostupným materiálem, je velmi oblíbený pro svou efektivnost. V praktické činnosti a výtvarné výchově se využívají útržky látek, vata, bavlna, vlna popřípadě celé části oblečení. Textil je odolný proti chemikáliím, vyznačuje se pevností a je snadný na údržbu. Tento materiál není nijak zvláště nákladný, a proto je hojně využíván na výrobu plachet, rybářských sítí nebo padáků atd.

Textil se využívá k výrobě ošacení, není žádným tajemstvím, že použitý materiál na našich šatech ovlivňuje náš psychický stav. Ošacení by mělo být komfortní, látka by měla být prodyšná, ale měla by také zahřát. Na materiálu v tomto ohledu velmi záleží.

Rozdělení textilní vlákna podle původu:

◆ **Přírodního**

- rostlinná - z lodyh, ze semen, z listů agáve, z plodů.
Tam patří: kokosová vlákna, bavlna, len, konopí, juta, ramia
- živočišná- ze srsti ovcí, koz, velbloudů, z chlupů králíků, zajíců. Z nich se vyrábí ovčí, kašmírová, angorská a velbloudí vlna. Hedvábí se vyrábí ze sekretu hmyzu.
- nerostná- z minerálních nerostů se vyrábí vlákna skleněná, z kovů a slitin se vyrábí vlákna hutnická a kovová.

◆ **Chemického**

- syntetické polymery- perlon, acrylast, dralon, diolen, chemlon, dederon, nylon, apod.
- přírodní polymery- celulóza a živočišné bílkoviny

4.1.3 Drát

Přestože drát není typickým materiálem, který se v řemeslech na Slovácku používá, pro praktické činnosti je tento materiál zcela dostupný. Vlastností tohoto materiálu je jeho ohebnost. Pro práci je vhodný jak drát železný, tak měděný, jehož výhodou je ještě snadnější ohýbání, ale nevýhodou je vyšší cena.

Základní druhy drátků:

- ◆ Mosazný (měkký, polotvrdý, tvrdý)
- ◆ Měděný
- ◆ Hliníkový
- ◆ Ocelový (pozinkovaný, poměděný)

4.1.4 Přírodniny

Přírodniny jsou všudypřítomným materiálem a velmi dobrou inspirací. Díky použití přírodního materiálu dodáváme výrobku jistou formu originality a přirozenosti. Vždy musíme dbát na životní prostředí a sbírat přírodní materiál pouze v případech, kdy negativně neohrožujeme, nepoškozujeme přírodu a okolí. Větvičky a proutky můžeme sesbírat ze země, pokud na ní žádné větvičky nenajdeme, použijeme ostrý nožik či nůžky a větvičku si uštípeme nebo ořežeme.

Květiny lze sbírat pouze tam, kde je to možné a kde nejsou chráněny či ohroženy. Kameny sbíráme tam, kde přírodě nechybí a kůru ze stromů odebíráme pouze v případě, že je strom odumřelý. Z přírodních materiálů využíváme: proutí, slámu, peří, kameny, ulity plžů, kůru stromů, větvičky, květiny a listy (sušené), semínka obilnin a jiných, oříšky a šišky, kaštiny a žaludy apod.

Rozdělení a typy pro zpracování:

- Větvičky
 - pro výrobu pletených košíků a rohožek je vhodné vrbové proutí, pro pletení košíčku a věnečků je lepší použít zase březové proutky
- Slámu
 - lze výborně využít na Velikonoce při zdobení kraslic a jejich dekorací nebo na Vánoce při tvorbě betlémů

- Kameny
 - lze využít při tvorbě figurek a zvířátek, zvláště lze na hladké oblázky malovat, z menších kamenů můžeme vytvářet spolu se drátky různé drobné předmět či šperky

- Kůru
 - můžeme použít na nižším stupni při vyřezávání lodiček. Z dubu korkového se získává korek na další výrobu podložek, obkladů nebo zátek
- Peří
 - nám může ozdobit šperky nebo vyplnit polštář

- Semínka, oříšky a šišky
 - můžeme dále navlékat, lepit, stáčet na drátky a vytvářet tak rozmanité výrobky

- Uility plžů, květiny a listy
 - ulity plžů lze při troše štěstí nalézt a sesbírat, pak už stačí opatrně provrtat a použít při výrobě šperků a talismanů

- Květiny a to především lisované nebo sušené
 - lze aranžovat dle fantazie

- Listy stromů
 - mají působivé a rozmanité vzory, které lze barvit a obtiskovat nebo lepit na různý materiál (textil, papír, dřevo...)

4.1.5 Dřevo

Dřevo patří mezi jeden z přírodních a nejpoužívanějších materiálů v lidovém řemeslu a zpracování. Od pradávna bylo používáno jako zdroj tepla světla, ale i k výrobě předmětů běžně využívaných v našem každodenním životě. Dřevo může být lehké či těžší a snadno se obrábí. Při výrobě nábytku a jiných sloužících předmětů působí dekorativně. Své využití a místo má ve stavebnictví, tvorbě nábytku, ale také hudebních nástrojů, sportovních potřeb a jiných užitečných výrobků. Dřevo má ale kromě kladných vlastností i své negativní stránky. Často podléhá hnilobě, sesychání, hoření, sesychání, houbám a škůdcům.

Je důležité dřevo správně ošetřit a správně se o něj starat. Každé dřevo se liší svými specifickými vlastnostmi a proto má své specifické uplatnění v různých odvětvích. Nejčastější rozčlenění je na jehličnany a listnaté stromy.

1. Jehličnany

Jedná se o stromy a keře, které jsou naho-semenné, neopadavé a téměř stále barevné. Za listy jsou považovány tenké jehličky nebo malé šupinky. Patří sem: smrk, jedle, borovice, modřín, tis červený aj.

2. Listnáče

Jsou krytosemenné rostliny se dvěma dělohami. Na podzim začnou opadávat a v zimě jsou zcela holé. Vyznačují se rozmanitostí aromatické vůně a také tvary listů. Listnáče mají oproti jehličnatým stromům větší výběr plodů. Jednotlivé plody se liší tvarem či formou. Listnaté stromy tak mohou být obsypané žaludy, oříšky, peckovitým ovocem, tobolkami a dalšími plody. Plod může být tvrdý až dřevnatý, může mít dužinu či slupku, může být ostnatý nebo hrubý, hladký, jedlý i nejedlý. Listnaté stromy mají pórovité dřevo a letokruhy jsou méně výrazné než u jehličnanů. Podle pórovitosti rozlišujeme dřeva měkká a tvrdá. Do skupiny listnatých kruhovitě pórovitých dřev patří: dub, jasan, akát, jilm, k polokruhovitě pórovitému dřevu řadíme například: ořešák a ke skupině roztroušeně pórovitých dřev patří: buk, habr, bříza, olše, topol, lípa aj.

4.1.5.1 Fyzikální, chemické a mechanické vlastnosti dřeva

Dřevo je velmi cenný materiál a každý druh má jedinečné vlastnosti. Z hlediska makroskopického odhadujeme hmotnost dřeva, která nám přibližuje informace o jeho hustotě.

Podle hustoty tak rozlišujeme:

- Dřevo s nízkou hustotou – smrk, jedle, borovice, topol, vrba, olše aj.
- Dřevo se střední hustotou – modřín, dub, jasan, buk, bříza, javor aj.
- Dřevo s vysokou hustotou – akát, habr, eben, guajak aj.¹¹

Tvrdot dřeva chápeme jako schopnost jiného tělesa proniknout do jeho struktury. Zkoušce vrypem nehtem se říká makroskopická identifikace a provádí se pouze orientačně. Tvrdot dřeva je individuální záležitost v závislosti na druhu, závisí na struktuře, hustotě a anatomické stavbě. Při 12% vlhkosti dřeva na jeho čelních plochách se dle statické tvrdosti dřeviny dělí následovně:

- Dřeva měkká (tvrdot 40 MPa a méně): smrk, jedle, borovice, topol, lípa.
- Dřeva středně tvrdá (tvrdot 40-80 MPa): jasan, jilm, dub, ořech.
- Dřeva tvrdá (tvrdot nad 80 MPa): habr, akát, tis.¹²

V rámci fyzikálních vlastností u dřeva dále rozlišujeme tepelné vlastnosti, s touto vlastností je úzce spjata hořlavost dřeva, která závisí na stupních teploty.

¹¹ Laboratorní práce VSCHT [online]. [cit. 2014-3-19]. Dostupné z:

<http://www.vscht.cz/met/stranky/vyuka/labcv/labor/res_makroskopicka_stavba_dreva/index.html>

¹² Laboratorní práce VSCHT [online]. [cit. 2014-3-19]. Dostupné z:

<http://www.vscht.cz/met/stranky/vyuka/labcv/labor/res_makroskopicka_stavba_dreva/index.html>

Dále rozlišujeme akustickou vlastnost. Dřevo je materiálem s velmi dobrými akustickými vlastnostmi, často se tak používá k výrobě hudebních nástrojů a ke zlepšení akustických vlastností společenských místností – kin, divadel a koncertních sálů.

Mechanické vlastnosti dřeva

Mechanické vlastnosti dřeva charakterizují schopnost dřeva odolávat účinku vnějších sil. Pevnost dřeva charakterizuje odolnost dřeva proti jeho trvalému porušení a je obvykle uváděna v MPa. Pevnost se vyjadřuje napětím. Při tomto napětí dochází ke zlomu dřeva tzv. porušení vnitřní struktury. Pružnost dřeva je obecně definována jako schopnost dřeva vlastnit původní tvar a rozměry po ukončení působení vnějších sil. Pružnost dřeva je určena hodnotou pružnosti (E) a je uváděna v MPa. Platí tedy, že čím je větší pružnost dřeva, je potřeba také větší působení napětí (síly) na případnou deformaci dřeva.

II. Praktická část

5. Problematika tvořivosti v praktických činnostech

Vyučovací předmět Praktické činnosti se z větší části věnuje lidovým tradicím, uměním a řemeslu a to jak přímo, tak nepřímo. Na druhém stupni základních škol se zabývá především získáním základních a praktických dovedností nebo návyků. Velká část je věnována poznání specifických materiálů a jejich vlastností. Pozornost se přikládá zásadám bezpečnosti práce a ochraně zdraví při práci samotné. Další část je věnována hygieně a organizaci plánování práce, tím vytváříme aktivní vztah k ochraně životního prostředí. Žáci získávají pozitivní postoj k řešení ekologických problémů, získávají orientaci v různých oborech lidské manuální práci a její kvalitě. Velký podíl zde mají již zmíněné a výše uvedené klíčové kompetence. Jedná se o: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence, komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální a v neposlední řadě kompetence pracovní. Tyto klíčové kompetence jsou zásadní a úzce propleteny se vzdělávacím programem škol. Pedagogové se o ně opírají a zároveň tak žákům dávají prostor k seberealizaci.

Ukázka ročního tematického výukového plánu předmětu Praktické činnosti pro žáky 8. třídy Základní školy Bílovice:

Cíle výuky:

- Seznámení s materiálem a pracovními pomůckami
- Orientovat se v technické dokumentaci
- Převést teoretické vědomosti do praxe
- Samostatná tvořivá činnost žáků

Teoretická část:

- Druhy materiálů
- Použití nářadí, nástrojů

- Nerozebiratelná spojení materiálů
- Spojení vrutem
- Šroubová spojení

Praktická část:

- kovy - ruční zpracování, řezání závitů, spojení šroubem
- dřevo - spojení vrutem, lepení

Výrobky:

- rámeček na obrázek (ze dřeva)
- písmenko (z plastu)
- dřevěná hračka či hlavolam
- samostatně navržený výrobek

Průřezová témata v rámci vzdělávací oblasti Člověk a svět práce

1. Lidské aktivity a problémy životního prostředí
2. Vztah člověka k prostředí
3. Multikulturalita
4. Kooperace a kompetice
5. Mezilidské vztahy
6. Řešení problémů a rozhodovací dovednost
7. Sebepoznání a sebepojetí

Výchovné a vzdělávací strategie pro rozvoj klíčových kompetencí žáků:

Kompetence k učení

- Osvojit si základní pracovní dovednosti a návyky v různých oborech
- Naučit se vhodně využívat nástroje, nářadí a pomůcky

Kompetence k řešení problémů

- Vyučující zadává úkoly, které žákům umožní správnou volbu řešení
- Žáci promýšlejí pracovní postup a zadání úkolů
- Vyučující se snaží žáky k práci dostatečně motivovat a rozvíjet jejich tvořivost

Kompetence komunikativní

- Rozšiřování slovní zásoby v návaznosti na nové poznatky z oblasti pracovních nástrojů, žáci dokážou popsat postup práce
- Vyučující vede žáky k užití správné a vhodné terminologie

Kompetence občanské

- Vyučující vytváří u žáků pozitivní přístup k práci a učí je odpovědnosti za výsledky své i společné práce
- Žáci se učí podle zadaných kritérií hodnotit svou činnost či výsledky práce
- Vyučující umožňuje žákům zažít pocit úspěchu

Kompetence sociální a personální

- Vyučující vede žáky ke vzájemné spolupráci
- Žáci se učí pracovat ve skupině
- Žáci se učí respektovat názory a nápady druhých

Kompetence pracovní

- Vyučující vede žáky k dodržení zásad a platných pravidel bezpečnosti a hygieny
- Vyučující přihlíží k pracovnímu tempu jednotlivých žáků, případně žákům pomůže

Téma lidových tradic a náměty lidového řemesla a umění lze prakticky využít při výuce jako podklad v tematickém okruhu s názvem *Práce s technickým materiálem, Konstruování a design*. Proto se nyní ve své práci budu věnovat tematickým námětům a příslušným materiálům, které lze využít v praxi. V technické části vedeme žáky ke kladnému přístupu k práci, k jejich odpovědnosti za kvalitu a provedení výrobku, ať už se jedná o výrobek jednotlivce nebo celého kolektivu. Díky pracovním postupům si žáci osvojí pracovní dovednosti z různých odvětví práce.

Časová dotace v propojení s postupem a náročností práce vede žáky k používání vhodného nářadí a jiných pracovních pomůcek. Žáci se naučí pracovat s časem a organizací či plánování práce, toto platí i pro jejich budoucí život. Prezentace techniky, kterou máme k dispozici, prohloubí jejich poznání, že moderní technologie, technika je nedílnou součástí našeho běžného života. Žáci se naučí pracovat s vytrvalostí a naučí se realizovat své nápady či uplatňovat svou fantazii. V praktické části se naučí opracovávat materiál a to jak z teoretického výkladu, tak podle technického výkresu. Díky získaným znalostem dokážou jednotlivé druhy materiálu popsat a správně využít. Vlastním vynaložením úsilí a trpělivosti získávají kvalitní výrobek, který přináší motivaci i pocity uspokojení. Pracovní činnost žáci chápou jako předmět, kde mohou popustit uzdu fantazie, svobodně se projevit, nabýt nové zkušenosti a podtrhnout podnikavého ducha.

5.1 Průběh vývoje osobnosti

Člověk během svého života prochází několika obdobími. Charakterem těchto období jsou nápadné znaky s biologickými, psychologickými a sociálními změnami. Tato období nazýváme: prenatální, rané dětství, předškolní věk, mladší školní věk (v 6-11 letech), starší školní věk (prepuberta, puberta a adolescence) a nakonec dospělost a stáří.

Žádné ze zmíněných stádií nelze vynechat a jejich pořadí nelze měnit. Každý jedinec, který se nachází v jiném vývojovém stádiu, může prožívat a hodnotit události odlišně, může mít jiné zkušenosti. Není-li přihlédnuto k těmto okolnostem, může často docházet ke zbytečnému nedorozumění a konfliktním situacím. Nejvíce se to týká výchovy.

Například dospělí jedinci často předpokládají totožně rozvinuté myšlení, zhodnocení či sebekontrolu jako mají oni i u dětí. Tato mylná představa se objevuje i v opačném případě, kdy se dítě nikdy nemůže vžít do prožitků dospělého člověka. Klíčem k úspěšné výchově je seznámení se s vývojovými stádii a charakteristikou jednotlivých věkových období.

5.2 Formy učení

Získávání nových informací a zkušeností obecně nazýváme učení. Nově získané informace utvářejí a podněcují jedince v průběhu jeho celého života. Učení má mnoho podob.

Podle pedagogické psychologie rozlišujeme lidské formy učení:

- ◆ Soustava představ a pojmů (vědomosti)
- ◆ Rozvoj intelektových dovedností a schopností (cizí jazyk, matematika)
- ◆ Rozvoj osobnosti, návyků a postojů (svědomitost, vytrvalost)
- ◆ Rozvoj sensorických a senzomotorických dovedností (koordinace pohybu a vnímání)

5.3 Postoj k pracovní činnosti

Specifickou činností je práce, která má velký význam pro skupinu i jednotlivce. Práce jako taková přispívá k dosažení cílů u skupiny či jednotlivců. Ve společnosti má své hledisko, které je důležité pro hodnocení jedince. Tomuto hodnocení přispívá i sebehodnocení u zdravě se vyvíjejícího člověka. Dítě chápe práci jako nedílnou součást života, pokud jeho vývoj nenaruší komplikace a problémy ze sociálního prostředí, přijímá model člověka, který pracuje. Do určité míry toto chápání hodnotí kladným způsobem a nachází v něm uspokojení.

Práce v kolektivu se týká především fyzické práce, jedinec se učí spolupracovat a přijímat vzájemnou pomoc. Vlastní zkušenost s prací je pro mladistvé velmi důležitá, naučí se odborné vědomosti a využívat intelekt pro usnadnění fyzické práce. Díky vlastním zkušenostem s prací si dokážou vážit práce ostatních jedinců.

6. Náměty pro výuku praktických činností

V praktické části uvádím jednoduché náměty, které lze funkčně využít při výuce praktických činností na základních školách spolu s typickými tradicemi a zvyklostmi charakteristickými pro naši oblast. Typické je i využití materiálů. Dřevo je hlavním materiálem, který jsem vybrala pro metodické pracovní listy, uvádím ale také náměty, které zpracovávají jiné materiály (papír, drát, přírodniny). Cílem každého praktického úkolu je vytvoření konečného výrobku. Tyto výrobky nejsou nijak zvlášť náročné, s trochou zručnosti je lze hravě zvládnout. Mohou dále posloužit jako dekorativní předměty, dárek, hračka pro společenskou hru či jako didaktické pomůcky u mladších dětí mateřských a základních škol. Žáci se naučí využít teoretické znalosti a aplikují je v praxi. Využívají zručnosti, vlastní tvůrčí fantazie a zároveň rozvíjí svou osobnost. V další části textu budou stručně uvedeny nejčastěji používané materiály v souvislosti s ročními obdobími. Vlastní metodické listy jsou uvedeny v příloze této práce.

6.1 Jaro

6.1.1 Velikonoční kraslice

Již v dávných dobách byla vejce považována za symbol zrození a života. Lidé věřili v jejich magickou moc, aby ji posílili, pomalovávali vejce různými ornamenty. Postupem času magie vymizela, zůstaly tak pouze ornamenty abstraktní nebo s rostlinnými či zvířecími motivy. Toto zdobení symbolizuje přírodu probouzející se k životu. Metod zdobení kraslic existuje mnoho, v praktických činnostech můžeme využít jednoduchý způsob zdobení, který u žáků rozvíjí jemnou motoriku, trpělivost a estetické cítění.

Metodický list č. 1 (str. 46-47)

6.1.2 Výrobek z kolíčku na prádlo

V jarním období můžeme část tvorby zaměřit na dekorativní a dárkové předměty. Pro metodický list jsem zvolila výrobek, který lze uplatnit i v ostatním ročním období a svátků. Žáci postupují podle jednoduchého návodu. Učí se zručnosti, trpělivosti a rozvíjí své estetické schopnosti.

Metodický list č. 2 (str. 48-49)

6.2 Léto

6.2.1 Květina z papíru

Předvečer 24. června nazýváme nocí Svatojánskou. Tento den navazuje na oslavy letního slunovratu. Pro oslavy jsou typické svatojánské ohně. Symbolizují sílu slunce v období letního slunovratu. Dalším zvykem je sbírání bylin a květů v rámci svatojánského čarování. Dívky věřily, že květy nasbírané v tuto magickou noc jim přičarují lásku vysněného mladíka.

Metodický list č. 3 (str. 50-51)

6.3 Podzim

6.3.1 Broučci ze skořápek

Po letních měsících přichází podzim, období sklizně úrody. Podzim je význačný zbarvením listů a dozráváním různých plodů (kaštiny, ořechy, jeřabiny...). Právě tyto plody lze uplatnit v praktických činnostech při výrobě různých zvířátek. Plody si mohou žáci nasbírat sami při vycházce do přírody. Pro metodický list, jsem vybrala skořápky ořechů, které se hodí pro výrobu broučků. Žáci tak rozvíjí jemnou motoriku a estetické cítění.

Metodický list č. 4 (str. 52-53)

6.3.2 Dřevěný koník

11. listopadu přijíždí Martin na bílém koni. Tento den se stal oblíbenou tradicí právě u dětí, které s jeho symbolickým příjezdem očekávají první sněhové vločky. S tímto dnem je spojeno mnoho pranostik („*Na svatého Martina zima chod svůj začíná*“). Ke sv. Martinovi neodmyslitelně patří jeho bílý kůň. V praktických činnostech se zaměřením na pranostiku, žáci si mohou vyrobit koně ze dřeva. Využívají teoretické poznatky získané v předmětech: matematiky, fyziky. Při práci rozvíjí své dovednosti a schopnosti.

Metodický list č. 5 (str. 54-55)

6.4 Zima

6.4.1 Vánoční stromek s ozdobami

K období Vánoc neodmyslitelně patří vánoční stromeček a jeho zdobení. Zpočátku se zdobil jablíčky, ořechy, později přibyly ozdoby ze dřeva, slámy a svíček až k dnešním skleněným ozdobám. Jednoduchý stromeček si mohou žáci vyrobit v praktických činnostech sami např. z drátu. Pracují podle jednoduchého postupu. Využívají své kreativní nápady a dovednosti.

Metodický list č. 6 (str. 56-57)

Metodické listy

Metodický list č. 1

Velikonoční kraslice

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• Vejce
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• čočka• mletá káva• krupice• lepidlo Herkules• tavicí pistole+tavné tyčinky• špejle
Věková kategorie	3. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem (potravinami)
Organizační forma výuky	Individualizovaná/hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Velikonoce- dekorace

Postup práce:

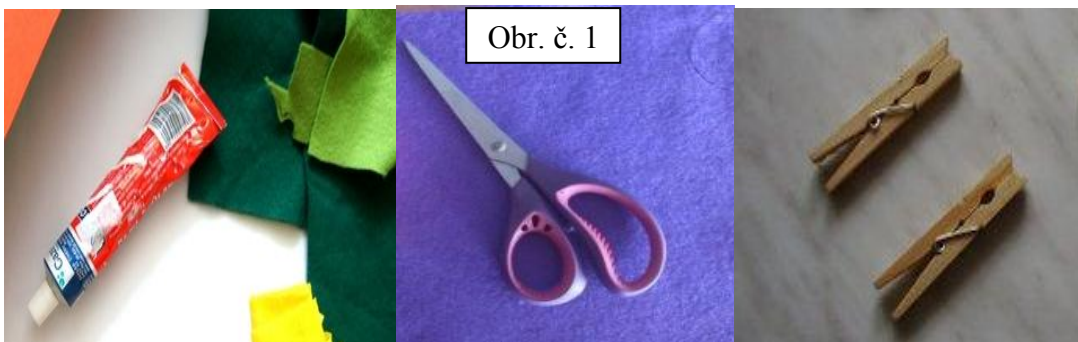
Metodický list č. 2

Výrobek z kolíčku na prádlo

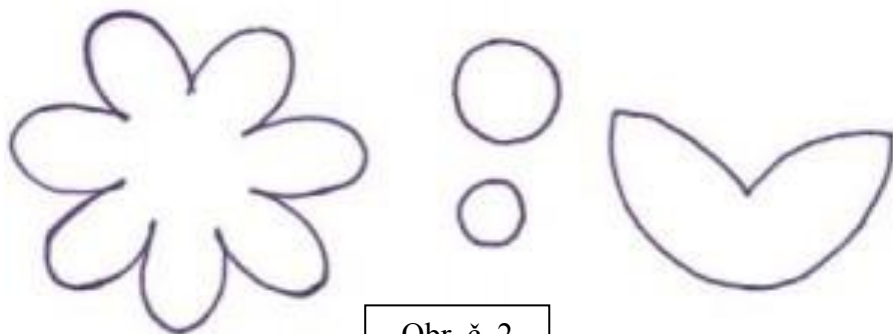

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• dřevěný kolíček
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• filcový papír nebo pryž• lepidlo Herkules• tavicí pistole+tavicí tyčinky
Věková kategorie	3. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem (potravinami)
Organizační forma výuky	Individualizovaná/hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Dekoratивní předmět nebo dárek pro maminku

Postup práce:

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Z filcového papíru vystříhnete potřebné části na květinu a lístky a přilepíme na kolíček.

Obr. č. 3

Obr. č. 4

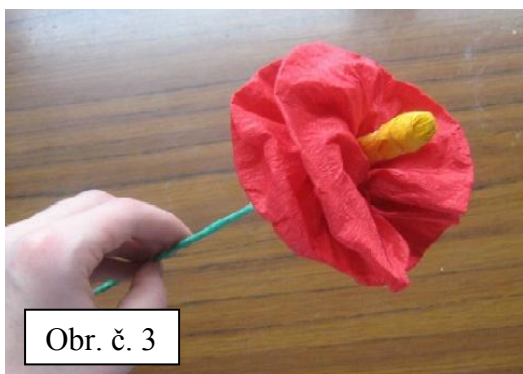
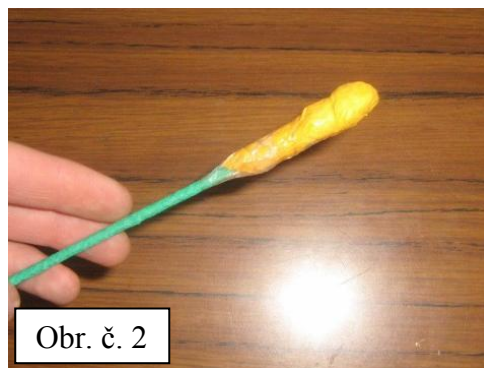
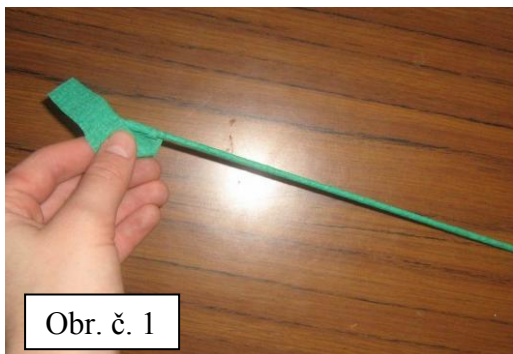
Metodický list č. 3

Květina z papíru

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• Krepový papír (různobarevný)
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• nůžky• špejle• lepidlo Herkules
Věková kategorie	1. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem
Organizační forma výuky	Individualizovaná/hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Květina pro maminku

Postup práce:

Metodický list č. 4

Broučci ze skořápek

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• skořápky z ořechů
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• Barevný papír• lepidlo Herkules• temperové barvy
Věková kategorie	2. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem
Organizační forma výuky	Individualizovaná/hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Jan Karafiát- Broučci (pohádky), Člověk a jeho svět- stromy a jejich plody (mezipředmětové vztahy)

Postup práce:

Metodický list č. 5

Dřevěný koník

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• Dřevo• Větvičky
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• ruční vrták• pilka na dřevo• dřevěné korále• hřebíky• vázací drát• lepidlo• provázek• zbytky• látky
Věková kategorie	5. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem-dřevo
Organizační forma výuky	hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Pranostika: <i>Na svatého Martina zima chod svůj začíná</i> , Člověk a jeho svět- Tradice (mezipředmětové vztahy)

Pracovní postup:

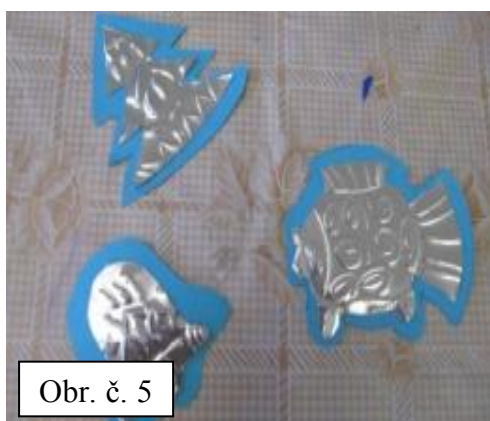
Metodický list č. 6

Vánoční stromek s ozdobami

Materiál	<ul style="list-style-type: none">• Drát
Pomůcky	<ul style="list-style-type: none">• barevný papír• alobal• nůžky• lepidlo Herkules
Věková kategorie	3. ročník a výše
Zařazení do ŠVP PČ	Člověk a svět práce- práce s drobným materiálem
Organizační forma výuky	Individualizovaná/hromadná
Výukové metody	Slovní, názorně praktické a demonstrační
Motivace	Tradice Vánoc

Postup práce:

Shrnutí

Teoretická část práce se zaměřuje na předměty lidové tvorby, které vznikaly od prvopočátků našeho světa. Řemeslo se tak stalo skutečností historického kontextu. Rozdělení řemesla není snadnou záležitostí, jak se na první pohled může zdát. Je to velmi rozmanitá činnost, související s uměním a jeho vývojem na světové úrovni. Každé řemeslo má svůj specifický řád a svou minulost, která se v rámci národního dědictví uchovává a díky modernímu, technologickému pokroku také zdokonaluje. Předložila jsem ukázky jednotlivých předmětů lidové tvorby, především hraček, které prvotně nesou magický význam v mnohých kulturách dodnes. Hračky znají děti na celém světě a jsou podstatně důležitou součástí mentálního a etického vývoje dítěte. Práce se okrajově zabývá oblastí Slovácka a s ní spojenými řemesly. Slovácko je bohaté na uměleckou lidovou tvorbu.

Další kapitola teoretické části se zabývá možnostmi využití výše uvedených prvků lidového tvorby v předmětu Praktické činnosti na základních školách. Důležitou část tvoří nalezení souvislostí a začlenění lidového umění a tradic do výuky. Práce působí na psychomotorický vývoj jedince, proto jsou praktické činnosti součástí RVP a klíčových kompetencí. Tyto dostatečně motivují, podporují, seberealizují žáky. Cíle stanovují směr výuky a její aplikaci přirozenou a nenásilnou formou. Díky dostatečné motivaci a seberealizování, dokážou vyjádřit svůj talent, učení je baví, dokážou se naučit teorii materiálů, používat nářadí a nástroje a v neposlední řadě dokážou naučenou teorii aplikovat v praxi.

Poslední kapitoly jsou věnovány druhům materiálů, které lze využít k práci v praktických činnostech a které jsou oblíbené pro jejich snadnou dostupnost. Což dokazují v praktické části zabývající se problematikou tvoření ve výuce. Přikládám praktické náměty související s ročním obdobím. K ročnímu období náleží výrobky, které lze vyrobit podle uvedených metodických listů. Žáci je dokážou jednoduše zvládnout podle postupů a teoretických znalostí. Rozvíjí své dovednosti a přístup k práci v kolektivu.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala lidovým umění, řemeslem a jeho zavedením do praktických činností na základních školách. Sepsala jsem historii a výrobu hraček, které k našemu životu neodmyslitelně patří. Zabývala jsem se řemeslem a jeho členěním. Bylo velmi příjemné přiblížit si dávnou minulost a skoro se jí moci dotknout. Praktické činnosti jsou odkazem, který zanechal tradice. V návaznosti na materiály jsem vytvořila tematické náměty. Při výrobě těchto výrobků jsem sama zažila pocit svobodného projevu, získané radosti a neomezenost fantazie. Když nás baví vytvářet, tvořit či přetvářet, bude tato činnost bavit také žáky a přinese jim dostatečnou radost. Lidové tradice jsou všude kolem nás, jsou obsaženy v literatuře, hudbě, ale také v každém prožitém dni. Přestože se má praxe týká pouze výuky jazyka českého, rozšířila jsem si znalosti v technickém oboru a propojila tyto získané znalosti do jednoho společného základu lidového umění a řemesla.

„Škola je dílna lidskosti, kdež lidé mladí a suroví bývají ku přijetí plných pravých obrysů vzdělávání, aby nezůstaly pařezy, nýbrž stali se živými obrazy Boha, tvory Tvůrci nejpodobnějšími.“

J. A. Komenský

Použitá literatura

1. BALABÁN, K. *Nauka o dřevě*, 1. část, Anatomie dřeva. Vyd.: Státní zemědělské nakladatelství, Praha: 1955.
2. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
3. ČECHOVÁ, Barbara Hansen. *Nápady pro rozvoj klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8.
4. HOFMAN, Libor. *Výtvarné hříčky*. Praha: Albatros, 1989.
5. CHLUPOVÁ, Anna. *Kraslice*. Bratislava: ÚĽUV, 2003. ISBN 80-88852-25-0.
6. MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-7184-867-7.
7. MÁDROVÁ, E. *Učíme se hrou*, 1. vyd. Praha: Práce, 1995. 175 s. ISBN nemá.
8. MOŠNA, F. a kolektiv autorů: *Praktické činnosti pro 6. -9. ročník základních škol: Práce s technickými materiály*, 2. vydání, str.:104, Vyd.: Nakladatelství Fortuna, Praha: 2006. ISBN 80-7168-755-3
9. POKORNÁ, V. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. 2.vyd. Praha: Portál, 2000. 303 s. ISBN 80-7178-151-7
10. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009, 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9.
11. ŠIMŮNKOVÁ, E., KUČEROVÁ I.: *Dřevo, STOP*, Praha: 2000.
12. VACLÍK, Vladimír. *Lidové betlémy v Čechách a na Moravě*. Praha: Vyšehrad, 1988.

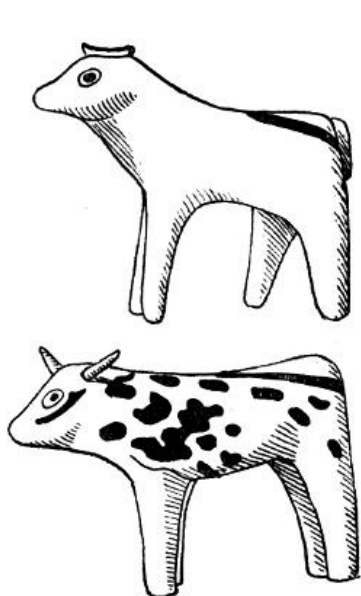
INTERNETOVÉ ZDROJE

13. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2010 VP-ZV-pomůcka - učitelům.pdf. *Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků* [online]. 2010 [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: <<http://www.nuv.cz/file/133>>

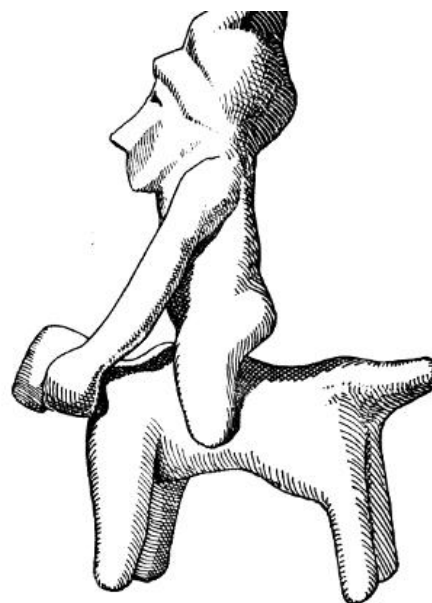
14. Řemeslo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001[cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%98emeslo&oldid=8605384>>
15. Základní vzdělávání/Výzkumný ústav pedagogický v Praze. *Výzkumný ústav pedagogický*. [online]. 2011 [cit. 2013-11-8]. Dostupné z: <<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/zakladni-vzdelani.>>
16. Školní vzdělávací program Základní školy Votice. *Vyučovací předmět: Pracovní činnosti* [online]. 2012 [cit. 2013-11-27]. Dostupné z: <http://www.zsvotice.cz/dokumenty/program/pracovni_cinnosti.doc>
17. HERCÍK, Emanuel. *Československé lidové hračky: Kapitoly o hračkách od pravěku do naší doby*. [online]. [cit. 2013-11-25]. Dostupné DigiBooks: <http://digibooks.cz/index.php?id_product=142&controller=product&id_lang=4>

Obrázková příloha hraček

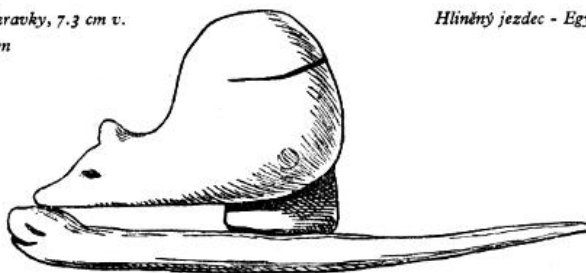
Obrázkový list 1

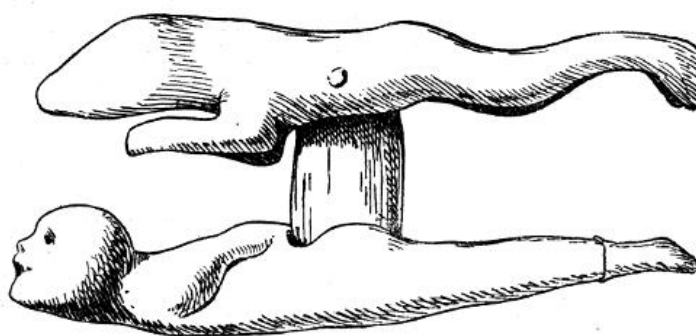
2.000 let před Kristem - Dřevěné kravky, 7,3 cm v.
Britské museum, Londýn

Hliněný jezdec - Egypt - starověk

2.000 let před Kristem - Boj s hadem

2.000 let před Kristem - Přepadení tygrem - Britské museum

Z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky

(str. 21)

Obrázkový list 2

Lidová tvorba, Z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky

(str. 71)

Obrázkový list 3

Hračky, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky

(str. 77)

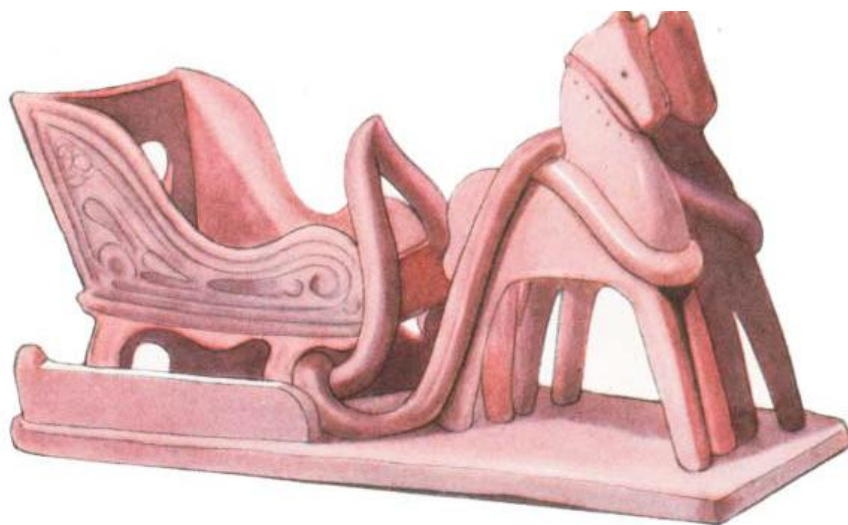
Obrázkový list 4

Hračky, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky

(str. 80)

Obrázkový list 5

Hračky, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky

(str. 82)

Obrázkový list 6

Z lidové tvorby: Panenka ze šustí, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky (str. 85)

Obrázkový list 7

*Ohebné panenky, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky
(str. 90)*

Obrázkový list 8

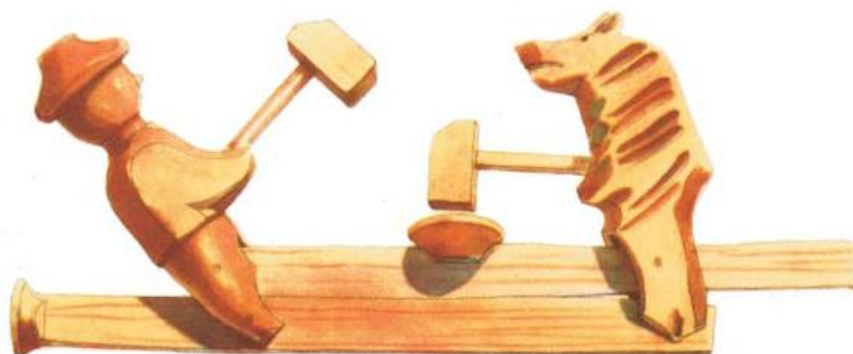
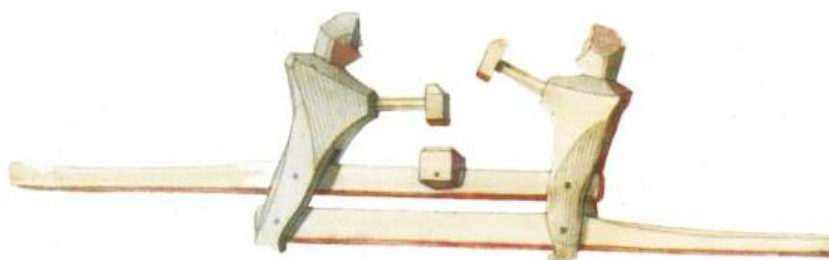
Tradiční krojová panenka, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky (str. 91)

Obrázkový list 9

Jezdící/tahací koník, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky (str. 93)

Obrázkový list 10

*Pohyblivé hračky, z knihy Emanuel Hercík: Československé lidové hračky
(str. 133)*